

# ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden kedden egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frttal fizethetnek elő, féléves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

**KÖZLÖNYE.**

Pénz- és értékküldemények az

ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ,  
a lap szellemi részét illető közlemények az  
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ  
ezimzendő.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök Dr. Berde Áron; Girsik János, Szabó Sámuel, Vörös Sándor,  
felelős szerkesztő: Gamauf Vilmos.

Mély és őszinte fájdalommal tudatjuk erdélyi gazdasági egyletünk t. tagjaival és lapunk t. olvasó közönségével, hogy

nagy-lónyai és vásáros-naményi

**Gróf Lónyay Menyhért**

az erdélyi gazdasági egylet tiszteletbeli tagja,

az országos magyar gazdasági egyesület nemzetgazdasági szakosztályának elnöke, ő cs. és apostoli kir. Felsége valóságos belső titkos tanácsosa, a Lipótrend nagykeresztese és több külföldi rendjel tulajdonosa, a magyar tudományos akadémia, a magyar földhitelintézet, a magyar írók segélyegyletének elnöke, a Tisza-szabályozási társulat tiszteletbeli elnöke, a dunamelléki ref. egyházkerület főgondnoka, a bölcsélet és államtudományok tudora, stb. stb.

folyó november hó 3-án rövid szenvedés után 62 éves korában elhunyt.

Nem itt van helyén méltatni azt, mit az alig 26 éves ifju mint első ministeriumunk államtitkára, majd két évtized mulva, mint pénzügyminister és kormányelnök hazájáért tett, — mi közigazdaságunk egyik leghivatottabb előharczosát gyászoljuk benne, ki nemcsak az elmélet terén vivott ki méltó elismerést számos és jeles munkájával; de a gyakorlat mezején is fáradhatatlanul és diadalmasan küzdött: több gazdasági egylet, a magyar általános biztosító társulat, a magyar földhitelintézet, a Tisza-szabályozási társulat alapításában, vezetésében oroszánrésze volt! Az erdélyi gazdasági egylet önmagát tisztelte meg, midőn újjáalakulásának első éveiben Lónyayt, a kitünő nemzetgazdát legérdemesebbjeinek sorába emelte és büszkén magáénak vallotta. Nemes példája buzdítson lelkes utódokat a nagy veszteség pótlására, hogy a vigasz némi reményével mondhassuk el ravalatánál:

**Béke hamvaira!**

**Tartalom:** Gróf Lónyay Menyhért gyászjelentése. — Melyik gabonanem használja ki leginkább a talajt és melyik legkevésbé? Ritter Imre. — Az erdőnyavalya. Krausz Károly. — Kertészeti szakosztályunk működése. V. Szentgyörgyi Lajos. — Egyveleg: Gazdaliszti állás. Gyümölcsfák ültetése. Október havi meteorológiai észleletek. — Üzleti heti szemle. — Piaczi árak. — Hirdetés.

## Melyik gabonanem használja ki leginkább a talajt és melyik legkevésbé?\*)

Tekintve ezen kérdés általános voltát, nem gondolom, hogy tévedjek, midőn azt mondom: e kérdésre határozottan felelni, hogy ez vagy az a gabonanem használja ki a talajt leginkább vagy legkevésbé, képesek nem vagyunk; mert itt oly sok körülmény bír befolyással s annyi föltevés jut érvényre, hogy már ezek is ugyszólván lehetlenné teszik ezen kérdésre a határozott felelet megadását. De, hogy magára a tárgyra térjek, mindenekelőtt felsorolom a nálunk közönségesen gabnanemek alatt értett növényeket, melyek a következők: buza, rozs, árpa, zab és törökbuza, mely utóbbit azért veszem ide, mert többen ide szokták ezt is sorolni, bár annak inkább, vagy mondhatni csakis a kapás növények között van helye, ha a gazdasági szempontokat és nem a felhasználást vesszük figyelembe a gazdasági növények csoportosításánál.

A talajkihasználást tekintve igen természetes, hogy a talaj azon arányban lesz tápanyag-szegényebb, a mint belőle a tápanyagok a termésekben elvitetnek. Most már azon kérdés merül fel, hogy mennyit tesz az egyes gabnanemek terméseiben elvitt tápanyag vesztesége a talajnak? Ezen kérdésre a feleletet az alanti kimutatás adja meg, mely számos vegyelemzésnek eredménye.

A termés neve	Egy katasztralis holdon							
	az átlag		az átlag termésben van					
	termés		hamu	phosphorsav	kálium			
k i l o g r a m m								
Buzaszem	1306		22		10		7	
Buzaszalma	2250	3556	104	126	5	15	14	21
Arpaszem	788		17		6		3	
Arpaszalma	1013	1801	41	58	2	8	9	12
Zabszem	1122		30		7		5	
Zabszalma	3378	4500	193	223	6	13	30	35
Rozszem	898		16		7		5	
Rozsszalma	3378	4276	136	152	7	14	26	31
Törökbuszszem	1801		23		10		6	
Törökbuszszár	2814	4615	118	141	5	15	26	32

Mit látunk ezen kimutatásból? Azt, hogy legtöbb káliumot vesz ki a talajból a zab, azután a törökbuza, rozs, buza és legkevesebbet az árpa; phosphorsavból pedig legtöbbet vesz ki a törökbuza, azután a buza, rozs, zab és legkevesebbet az árpa. Tehát ezek után határozottan azt mondhatnók, hogy a törökbuza használja ki leginkább a talajt. Azonban,

\*) A kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet olvasó-köri vitafkozásain előfordult kérdések egyike. Szerk.

ha tekintetbe vesszük egyfelől a talajnak megművelését a törökbuza tenyészideje alatt, úgy különbséget látunk itt a többi gabnanemekkel szemben. A törökbuszánál ugyanis a tenyészidő alatt többszöri megművelésben részesül a talaj, míg a többiekéül nem. De ezen megműveléssel nem annyira a tápanyagok könnyebb feloldása van czélozva, mint inkább az, hogy a talaj a gyomtól megmentessék s így a törökbuza szabadon növekedjék; továbbá czélja ennek még az, hogy a talaj megzokulásának, így könnyebb kiszáradásának és a törökbuza megdőlésének lehetőségébe ne következék oly hamar. Másfelől pedig a törökbuza gyökérzete aránytalanul erőteljesebben hatol a talajba, mint a többi gabnanemek gyökérzete, minek következtében mélyebb rétegből veszi tápanyagait; továbbá gyökérzete tekintélyes nyílásokat, csatornákat készít a talajban, mely körülmény a lég és víz behatását a talajban elősegíti s így a tápanyagok föloldása könnyebben megtörténhetik; — bár, mint ezt a kísérletek bizonyítják, a rozsnak hajszálgyökerei 2 méter mélységre (?) is képesek a talajba hatolni, de ezen behatolás nem oly erőteljes, mint a törökbuszánál.

A talajművelést tekintve bárki is azt mondhatná, hogy hiszen a törökbuszával szemben a többi gabnanemek alá rendszeren több művelésben részesül a talaj, mert nyer ugar-, keverő- és vetőszántást, — már pedig ezen műveletek mindannyian a tápanyagok föloldását többé-kevésbé elősegítik. Ez tökéletesen igaz is. De hát miért teszik ezt? Azért, mert a többi gabnanemek, a törökbuszával szemben, nem képesek kellő diszjúskra úgy kivenni a talajból a tápanyagokat, mint ez s így saját sikerültöket tekintve, előbb beáll a talaj kihasználtsága. A kihasználás alatt itt azon időpont bekövetkezését értjük, midőn egy bizonyos talaj, midőn valamely gabnanem rajta évek során át termelve lett, abból sikeres hozamot már nem ad; nem pedig azt, hogy valamely talaj tulságos igénybevétel folytán már semmiféle gabnanemet vagy egyáltalában gazdasági növényt többé meg nem terem.

Mind Ezeket tekintetbe véve, daczára, hogy a törökbuza veszi ki a legtöbb tápanyagot a talajból, nem mondhatjuk azt, miszerint éppen ő használja ki leginkább a talajt.

Most pedig áttérek a többi gabnanemekre s ezek közül csak a buzát és a rozst öhajtom figyelembe venni, mint melyek leginkább örvendenek a közhasználatnak. Ezekét gabnanemnél, a közlött kimutatás tekintetbe vételével azt látjuk, hogy a buza több phosphorsavat, a rozs több káliumot vesz ki a talajból. Igaz ugyan, hogy sulyszerint a rozs több káliumot vesz ki a talajból, mint a buza phosphorsavat, — mert míg a buza csak 1 kilogrammal vesz több phosphorsavat, mint a rozs, addig a rozs 10 kilogrammal több káliumot vesz ki, — de tekintetbe kell azt vennünk, hogy a phosphorsav sokkal értékesebb tápanyag, mint a kálium, a mi kitünik azon körülményből is, hogy a műtrágyák alkalmazásánál mindenkor a phosphorsav utánpótlása a fő-fő törekvés.

De vegyük tekintetbe itt is azon részét a növényeknek, mely a tápanyagoknak a talajból kivételét eszközli — a gyökérzetet. Tekintve a buza és rozs gyökérzetét — bár mindkettő

rostos gyökerekkel bír — azok kiterjedésére és a talajba való hatolására a vizsgálatok igen nagy különbségeket tüntetnek fel. Mint már említve volt, a vizsgálatok eredménye az, hogy míg a rozs 2 meter mélyre (?) is képes hajszálgyökereit a talajba bocsátajni, addig a buza alig félannnyira képes azt tenni. — Ezen vizsgálati eredményből azonban egy igen fontos következtetés vonhatunk; ugyanis, ha a rozs mélyebbre képes gyökereivel a talajba hatolni, úgy nyilvánvaló, hogy az általa — bár részben nagyobb mennyiségben — felvett tápanyagokat sokkal vastagabb rétegből veszi fel, mint a buza. — Tehát egyrészt, miután a buza azon talajrétegből, melybe gyökereit bocsátja s abból tápanyagait nyeri, aránylag sokkal nagyobb mennyiségű tápanyagot vesz is fel; igen természetes, hogy a buza előbb ki kell, hogy használja ezen kisebb talajréteget, mint a rozs az ő nagyobb talajréteget; — másrészt pedig éppen, miután a rozs sokkal mélyebben hatol a talajba gyökérezetével, mint a buza s így habár igen finom csatornákat is készít abba, ez már a buzát illetőleg lényegesebb körülmény, mint a törökbuzával szemben.

A gyökérezetről szólván, bárki is azt mondhatná, miután aratáskor a gyökérezet úgy is a talajban marad, a buza gyökérezete pedig vékonyabb, — a rozs gyökérezete vastagabb talajrétegben marad, a buza közvetlenebb rendelkezésre hagy vissza oly anyagokat, melyek már határozottan könnyebben fölvehetőbbeké válnak s így a talaj kihasználásának inkább eleje van véve. Azonban erre csak azt mondhatjuk, hogy a gyökérezet által ily formán nyert tápanyag-mennyiség oly annyira csekély, miszerint ezt a többi anyagokkal szemben mérvadónak nem vehetjük.

Ezen kérdés tisztázására vélem felhozhatni a kolozs monostori tanintézet gazdaságában alkalmazásban levő vetésforgások egyikét, — melynél, mint egyéb vetésforgásoknál, a növények tápigényeinek tekintetbe vétele az egyik főpont — mely a következő: 1. ugar\*\*, 2. repce, 3. buza, 4. tengeri\*, 5. árpa lóherrel, 6. lóher, 7. rozs, 8. zab. — Ez pedig azt mutatja, hogy a buza mindig erőteljesebb talajba jön, mint a rozs, — a minék oka pedig az, hogy a buza csakis erőteljesebb talajból képes sikeres diszlésére elegendő tápanyagot felvenni. Sokan azt mondhatnák, hogy ez azért történik, mert a buza értékesebb gabbanem, mint a rozs, jobban megfizetik s így nagyobb kamatot szolgáltat a földtőke után. Erre azonban megjegyezhetjük, hogy voltak és vannak esetek, midőn a rozs értéke a buzával egy szinten állott. S az, hogy a buza használati értéke nagyobb, mint a rozsé, az specialiter éppen nálunk áll, mert a buza nagyobb elterjedésnek örvend, közönségesebben használt gabbanem.

Befejezésül annyit óhajtok még mondani, hogy nem akarom teljes határozottsággal azt állítani, miszerint a buza használja ki a talajt gabbanemeink közül leginkább, egy másik pedig kevésbé; sőt felhozom a következő példát: egy középminőségű buza-talajban trágyázás nélkül 20 évig buzát termeltek, mert ki akarták próbálni, hogy egymásután hány évig terem azon a buza, és hogy miként csökken idővel a termés? A tapasztalás az lett, miszerint az első termés holdanként 7—8 hl.

magot adott, az utolsó évben pedig 9 hl-ert, tehát elég saját-ságosan az utolsó évben nagyobb volt a termés, mint az elsőben! Ezen példa tehát éppen az ellenkezőt bizonyítaná a buzáról! De igen természetes, hogy ezen talajnak ős-időktől fogva kitünő termő-erővel kelleit bírnia; az ilyent pedig csak mivelni kell, hogy a tápanyagok felvehető állapotba jussanak; azonban okszerűtlen használattal előbb-utóbb okvetlenül beáll a kimerülés, mint azt Észak-Amerika némely „szűz“ talaja már is bizonyítja. — Mindezekből folyólag bátran kimondhatjuk azt, hogy gabnáink közül a talaj kihasználásának leg-több es e t b e n a buza lesz oka, a mint azt a praxis számtalan tényen nyugvó tapasztalata eléggé igazolja.

Szerbszentpéter.

Ritter Imre.

## Az erdőnyavalya.

(Vége.)

A ki bonczolást még nem látott, azt fogja kérdezni, hogy: **Mit lehet ez erdőnyavalyában elhullott állat bonczolásánál látni.**

Látni lehet, hogy a szarvasmarhának és juhok különösen a negyedik gyomra, az ugynevezett oltó gyomor, s úgy ezen, mint más állat vékony belének — de gyakran a vastag beleinek belső hártája is (a nyálka-hártja) gyuladós, duzzadt és nem ritkán helyenként ki van maróva (sebesülve), és véres-nyálkás, olykor genyedséges sűrű, piszkos folyadék borítja, mely galy- és fakéreg darabokkal keveredett.

A vese — egyik vagy mindkettő — már kívülről sem olyan, mint az egészséges, mert a tokja vastagabb, maga a vese pedig nagyobb, vörösebb színű. Ha ketté vágjuk, nagyon véresnek látszik s úgy tűnik fel, mintha vérpontokkal volna beszórvva.

A melyik állat pedig valamivel tovább húzta a betegséget, annak a veséje lágy, egyszínű vörösbarna, vagy piszkos sárga és gyakran genyedséges. Az ilyen állat húgyhólyagában ritkán lehet zivertet találni, de ha van egy kevés, az sűrű és véres.

Az itten felsoroltakon kívül azt látjuk, hogy a hulla majd mindég sovány, ereiben alig van egy kis megaludt vér. Nem is lehet, mert hiszen tudjuk, hogy nagyon vérszegény állapotban került ki a téli állásból s a betegség folytán persze még vérszegényebb lett.

Ha ez így van — pedig nincs másképen — az a kérdés:

**Miképen vegyük elejét az erdőnyavalyának?**

Hát ime elértünk oda, a hová némely hasznos kitérés után el akartunk érni.

Ha ebben a szempillantásban megkérdeznék Kántor Imre bátyánkat, hogy hiszi-e még most is, hogy az erdőnyavalyában silyló állatot ráolvasással, füstöléssel és kenegetéssel meg lehet gyógyítani? százat tesztek egy ellen, hogy azt felelné ő kigyelme:

— Most már nem hiszem.

Persze ez még nem elégít ki engem; kérdezem hát Kántor Imre urat:

— Miért nem hiszi most már kigyelmed ?

És ime azt feleli, hogy :

— Azért nem hiszem, mert annak a koplalástól zörgő állatnak jóféle takarmányra, kiadó elesésre s nem farügyre, gyantára, macskamézre, vagy mi isten csodájára van szüksége.

Hát ezzel is sok van már mondva, az igaz, de én könnyebb érthetős kedvéért egyet-mást még hozzá teszek a Kántor bátyánk mondásához.

Az egyszeri orvos azt javasolta a panaszkodó kisaszszonynak, hogy ne nyuljon oda, a hová, ha odanyul hát fáj.

Én is azt mondom: ne hajtsuk különösen a szarvasmarhát kiéhezett, vérszegény állapotban olyan helyre, a hol az erdőnyavalyát megkaphatja, s egyáltalán ne is hajtsuk ki legelőre addig, a míg biztosak nem vagyunk, hogy ott elegendő és megfelelő eledelt fog találni.

— Értem uram, mondja erre Darkó Mózi bátyánk, s vastag szemöldökeit erősen felemelintve hozzá teszi, hogy :

— Nagy igaz, ha így cselekszünk, nem pusztul el a marhánk erdőnyavalya folytán, hanem elpusztul — éhség miatt.

Ejnye Darkó bátyám, talán csak nem akar kigyelmed sarokba szorítani ?

Nagyon meglehet az, hogy istállón tartva tavaszig éhen vész el az olyan gazda marhája, a ki nem tudott, vagy nem akart télire elegendő eleséget az állatja számára összegyűjteni, vagy az olyan gazda marhája, a ki többet tart, mint a mennyit gazdaságából kellőleg elláthat. De másképen gazdálkodó ember marhája éhen el nem vész.

Hiszen ott van Etédi uram, a ki egy-két kötés tengeriszárral Darkó bátyánkat a szükségben segítette. Ő kigyelme csak annyi állatot tart, a mennyit eleséggel jól elláthat, s ime ezért ő neki még akkor is van szénája, szalmája és nélkülözhető tengeri-szára, a mikor más megtörött kukoricza csutkát se képes az állatjának nyújtani. És látta-e valaha valaki, hogy ő kelme mindaddig, míg az erdei legelőn jókora fű nem volt, marháit kikajtatva volna. Ugy-e nem. Nem is pusztult el az ő marhája közül eddig még egy sem erdőnyavalyában, de éhség miatt sem.

— De honnan vegyük a télire való eleséget ?

— Onnan Darkó bátyám, a hol van. Tudom, hogy ez alatt a világerő se érti kelmed azt, hogy menjünk át egy sötét éjszaka Szász-Kézdre, s rakjuk meg a szekerünket a Bódner Hánzi széna-kazlából, hanem érti kelmed ez alatt azt, hogy tegyünk úgy, a mint tesz példának okáért Bódner Hánzi.

— Hát hogy tesz ő ?

— Ő úgy tesz, hogy kaszálás idején neki áll feleségestől, gyermekestől, cselédestül, s a hol az istem csak egy villányira való fűvet adott is a fundusán, azt irgalmatlanul lekaszalja, összegyűjti, behordja. És hogy siet, hogy igyekszik ! A reggeli 3 óra kiun találja s csak az esti 7—8 óra veti haza. Nem hagy az kiinn a mezőn talán egy marokra való szénát, szalmát, kukoricza-szárat sem, ha mindjárt éjfél egy óraker kellene is összegyűjtenie. Ha pedig ideje engedi, még lombszén-

nát is gyűjt és gondja van rá, hogy tél idején csikói, lovai zabban részesülhessenek, borjui, malacjai pedig darát kaphassanak. Aztán úgy gazdálkodik az összegyűjtött eleséggel, hogy öröm azt nézni. Nem vonja meg állatjaitól, de nem is pazarolja mikor van, s azért van neki akkor is, a mikor mostoha termést ad az Isten.

Etédi uram is szakasztott ilyenformán cselekszik, van is látszatja.

Hát ne is nehezteljen meg én reám Darkó Mózes uram ; gondolja meg, hogy : igazmondás, nem emberszólás.

Tudom én azt, hogyne tudnám, hogy kelmedre édes kicsit hagyott a szülője, de látja, Etédi bátyánkra még annyit sem hagyott, és ő a maga szorgalmával, okos beosztással, takarékossággal abból a csekélységből már is többet csinált, mint sok más a többől.

Hiszen emlékszik úgy-e, hogy harmadéve, mikor az erdőre mentek, említette volt neki, hogy a Küküllő mellett levő jó darab kaszálót fel akarja keud törni. Fülellem hallottam, a mikor azt mondta Etédi uram, hogy :

— Mit etetsz akkor a marháiddal ?

Abban az esztendőben igaz, jó ára volt a szemnek, már mint a gabonaféléknek, a szénát pedig, mert rengeteg sok termett, az ördög se vette.

Elő is állott kelmed evvel a körülménnyel Etédi uram előtt, de azért nem fogadta meg a tanácsot a mit adott, s a mely hangzott akképpen, hogy :

— Nem mindég fenéig tejfől ; hagyd azt a kaszálót úgy is a víz járja sokszor, s megeshetik, hogy a tengeridet, éppen az idén viszi el.

El is vitte.

Ismétlem hát az elmondottak után, hogy gazdálkodjunk okosan, tartunk mértéket a szemtermesztés és a takarmánytermesztés között, s akkor nem fogunk rászorulni az erdei legelőre állatainkkal már akkor, a mikor az legelésre még nem alkalmas, akkor, a mikor az, az ott tengődő állatokra egyenesen káros.

Tudom én azt, hogy némely helyen arra van a gazda kárhoztatva, hogy az erdők és ligetek lombjával pótolja a hiányzó szénát vagy más alkalmas takarmányt ; de ha már erre van kárhoztatva, tegye azt okkal-móddal.

Más országok szénátlan vidékein is etet a gazda lombot — de elkészített állapotban. Ezt az elkészített kisegítő takarmányt, a melynek már nincs ártalmas tulajdonsága, lombszénának nevezik. Ilyen lombszénát gyűjt a szászkezdői Bódner Hánzi is, a mint azt én éppen az előbb említettem. Ebből látszik, hogy némely gazda ismeri ezt minálunk is, de a legtöbb nem ismeri ; s mert ime nem csak Darkó, de Kántor uram is avval a kérdéssel ostromol, hogy beszéljek már erről is valamit : hát megfelelek arra a kérdésre is, hogy :

Miként kell a lombszénát készíteni ?

Engedelmet kérek, én már csak Darkó bátyámhoz fogok beszélni azon erős hiedelemben, hogyha akar, érthet abból Kántor uram is, de más is. Mondom is hát, hogy menjen ki kelmed Darkó uram június havában, annak is inkább az első felében

egy dologbiró legénynyel abba az erdőbe, ligetbe vagy berekbe, a melyikben a lombvágás nem tilos s a melyikhez kigyelmednek egyébképpen is jussa van. Ha kiértek, álljanak neki egy erős kaczorral vagy egy jóféle kerti ollóval, avagy más nem léteben egy-egy sarlóval a fűz, nyár, jegenyé, nyír, juhar, bükk, akác, nagy szükség esetén a tölgy és cser vagy más fák lombos fiatal hajtásainak s vágják le őket, de ügyeljének, hogy lúdtollnál vastagabb hajtásokat ne vágjanak, mert ezek nem valók takarmánynak s kár a fákat azoktól megfosztani. Ha aztán az ilyen hajtásokból 5—6 kilóra való összegyűlt, kössék kigyelmetek buza módjára kévébe.

Ha csak egy kissé igyekeznek is, bizonyosnak mondhatom, hogy egy nap alatt 50—60, de talán 100 ilyen kévét is boglyába rakhatnak. Mert boglyába kell ám rakni a lombszénát is, hogy ott aztán erjedhessen, fülledhessen és megszáradhasson, szóval az etetésre alkalmassá válhasson.

A boglya-készítésnél tüzzen le kelmed először is egy erős karót, aztán rakja azt körül 30—40 kévével úgy, hogy a vágott részük a föld felé nézzen s ezekre tegye reá kelmed a többi kévéket úgy, hogy lombos végük a karó felé — vágott végük pedig kifelé álljon, s csinálja kelmed az összerakást olyan formán, mint a hogy a széna-boglyát szokás, t. i. a tetejét csúcsosan. Az így készített boglyákat az őszi gyakoribb esőzések beálltáig bátran kinn hagyhatja kelmed, hanem ekkor jó azokat valamely fedett helyre behordani.

Ha már a szükség rákényszeríti, ne sajnálja ezt a fáradságot, gondolja meg, hogy Bódner Hanzi is megteszi ezt, pedig bizony mondom niúcsen rászorulva.

Milyen jó is lesz az ugy-e, ha télviz és kora tavasz idején nem fog a kigyelmed marhája az Etédi uram panaszos kukoricza-szárára szorulni, vagy éppen az erdei legelőn tengődni, a hol legtöbbször pusztulás vár reá.

Én egyébképpen is a mondó volnék, hogy igyekezzünk minden erővel azon, hogy állataink étkezési, szaporodási és tökélyesbülési helye idővel kizárólag az istálló legyen, mert ma már csak ez a mód hozhat áldást a gazdára. Ilyen uton-módon állatainkat az erdőnyavalyától, de sok más betegségtől is könnyebben megóvhatjuk; másféle eljárással pedig földmívelési és állattenyésztési állapotainkat sem igen vihetjük előbbre az áldásos cél felé, mert iparkodásunknak van talán koronája és törzsöke, de nincs gyökere.

Egyébiránt ott, hol az erdei és berki legelő használatá ez idő szerint kikerülhetetlen, célszerű az állatoknak a kihajtás előtt valamelyes takarmányt nyújtani s jó meg is itatni őket, mert én azt tapasztaltam, hogy az éhgyomru állatok kapják meg leghamarabb az erdőbetegséget és pedig oly nagy mértékben, hogy azokon aztán segíteni nem lehet.

Jegyezze meg ezt jól Darkó Mózsés bátyám, s mondja el ismerősnek, ismeretlennek, mert annál nagyobb haszna lesz, minél többen fogják követni ezt a jó indulattal, becsületes érzéssel adott tanácsot.

Ezek után még csak azt akarom mondani, hogy a beteg állatok számára gyógyszer lehet látatlanba is előírni, de azt amugy derüre-borura beadni nem tanácsos, azért, Darkó bá-

tyám, én nem is irok elő semmiféle gyógyszert, hanem ajánlom, hogyha valakinek erdőnyavalyás állatja lesz az idén vagy a jövő évben, ne küldje kelmed ahhoz Kántor Imre uramat, se a javasasszonyt, hanem küldje a gyógyítani tudó állatorvost; az érti annak a módját legjobban, mert annak az tanult mestersége.

Avval fejezem be, a mivel kezdtem:

Állataid számát mérd eleség tárad nagyságához; de szorgalmadat ne mérd semmihez: legyen az mérhetetlen.

Krausz Károly.

## Kertészeti szakosztályunk működése 1884-ben.

### V.

Dolgaink megsokasodottsága s e lapok szűkkerete miatt, csak most vehetjük föl fonalát ismét szakosztályi munkánk közvétételének, a melyért melegebben érdeklődő ügytársainktól elnézést, engedelmet kérünk! Negyedik cikkünkben (szept. 9. 37-dik szám) juliusi dolgainkat érintettük rövidre vontan; — s most, az augusztus 6-án a köztelken tartott ülésel, folytatjuk.

Nem lesz érdektelen talán, ha megemlítjük, hogy egy régebbi határozat alapján minden hónapban egyszer a köztelken határozottunk ülést tartani, illetőleg oda gyűlésünk alkalmával, közvetlenül győződni meg affelől, hogy egyletünk kertészeti ügyei miként bontakoznak ki — a közelmultban kissé bebonyolodott helyzetéből.

Bejárva a kertet, örömmel szemléltük a szép rendet és tisztaságot ez alkalommal is, s jól esett lelkünknek látni, miként halad szemlátomást maga e kert kezelője is napról-napra, a gyümölcsfák és ojtványok gondos kezelésében fokról-fokra!

„Gyakorlat teszi a mestert“, mondja a közmondás; s e közmondás igaz volta a mi derék Zondánkra is ma-holnap teljesen találó leend, abból a szorgalomból és helyes megfigyelésekből következtetve, melylyel ő viseltetik a rábizottak tekintetében.

Ideje is már, hogy végre-valahára megkapja e kert is lelkiismeretes munkavezetőjét. — Megkapja azt az embert, a kinek szakértelemmel párosult erős akarata és munkássága nélkül hiában való lenne — világvégeig is — a szakosztály minden igyekezete, lelkes buzgalma.

Ez alkalommal tüzetett megbeszélés tárgyává az Erdélyi Gazda 30-ik számában közzétett Dömötör László „Kerti művelés“ című czikke, melyre nézve — hosszabb eszmecsere után — helyreigazítások határozottak szintén e lapokban közreadatni. A mi meg is történt a 33. és 34-dik számokban.

Ez ülésben tétetett intézkedés a tekintetben is, hogy a z új tournus beállításánál mulhatatlanul figyelembe vétessék a különböző gyümölcsfajoknak fejlődési természete; t. i. a mely fajok erősebb növéstiek, azok az ojtványtáblákban azon oldalra tétessenek, a merről elárnyékolásukkal nem hathatnak károsan a gyengébb fejlettségű fajokra. És pedig minthogy a sorok északról délre nyulnak, legkeletre, tehát az alsó sorba jön a téli arany parmén, pónyik, Grawensteini, Ananász Rte, Bánffi Pál, Casseli nagy Rte, Danzigi bordás, Kanadai Rte, Cox oran-

go pepinje, Párker pepinje, Londoni pepin, Száspap alma, Baumanu Rteje, Bodor Rteje (Schönbruni) és Batul.

Körték közül: Téli esperes, Manna Colmár, Angoulême-i hgnő, Nyári pergamen vagy királykörte, Stuttgardi kecskeör, Juliusi esperes, Jaminette, Clairgeau, Őszi fejtér pergamen vagy császár körte, Vilmos (Villiams), Nemes Colmár vagy d'Argenson, Pisztrang, Márianna hgnő vagy Salisburi, Izembart, Ferdinánd koronaörökös vagy Hardenpont téli vajonca, Diel vajonca = Beuré magnifique, Six vajonca, Bosc kobakja, Torzsátlan vagy Lörincz-Kovács, Erdei vajoncz, Józefina (Josephine des Malines vagy Mecheln. S így tovább a cseresznyék, meggyek, szilvák, kajszia- és őszibarackok.

Izlettettek ez alkalommal: jegyzőtől gyönyörű és elég jó Mirabolána gyümölcs, óriás cseresznye alaku hosszú szárral, korai kedvencz szilva és Biondeck korai szilvája, s még egy pár julius közepén érő (ez árnyékos helyen termelt) gyönyörű Nectarin szilva, finom fehér és piros hónapos eper; elnöktől — egyebek közt — korai zöld ringló, jó őszibarack magonc és sárga mirabella. Ritter utján a kolozs-monostori gazd. tanintézet kertjéből szép és jó Angol nyári fűszer alma; Somkereki Miklóstól Székről — igen érdemes nyári körte.

Augustus 13-án és 20-án szorosabban vett belügyeinkkel foglalkoztunk, s azok végeztével izlettük elnöktől a Wangerheim korainak nevezett, nem sokat érő szilvát, Mainzi korait, mely kevéssel ér többet, mivel ez is apró. Weingärtner Andor egyleti titkár-segéd utján Poszler Józsefnétől jó Szent-János borizü almát. Elnöktől ismert jó Robin muskatály és oskola körtét, mely utóbbi kiváló finomnak találtatott.

Szenkovich Mártontól teljesen érett korai Morillon (fekete) szőlő; mely éppen olyan alaku, színű és természetű, mint az ismert kis fekete burgundi vagy Jakab szőlő; -- csakhogy még korábbi; — különben már ma, a midőn a Madelaine és Saumuri muskatály korát éljük, a jó kis Malingert, Lindaniakat, finom Chasselasokat, Málvaziát birjuk, ezeket nincs is miért említésbe hoznunk.

Végül, elnöktől izlettett ismételtén igen finom — habár kissé apróska — gyönyörű piros őszibarack magonc.

Az aug. 27-diki ülés érdekességét emelte az a jelentés, melyet e sorok írója terjesztett elő két heti fillokszeravizsgálata alkalmából. Ugyanis ifj. Pataki Sándor tanácsjegyző társaságában bejárván Kolozsvár összes szőlőhegyeit és belső szőlős kertjeit, tájékozást nyújtott az évi gyümölcstermés állapota és az összes szőlők s gyümölcsösök mivélése és másnemű hogyan-léte felől.

Mindenekelőtt, örömmel vette tudomásul az ülés, hogy a fillokszeravizsgálat teljesen sikertelen volt, a mennyiben t. i. e rovarokának semminemű jelével nem találkoztak. — E jelentésből folyólag azt az indítványt koczkáztatta jelentést tevő, hogy a szőlővesszőkkel való közlekedés szigorú zárlata, a mi körülményeinkhez képest, enyhébbé tételhetnék; aanyival is inkább, minthogy Erdélyben egyáltalában csupán egyetlen eset fordult elő most három éve s ennek is azonnal nyakára hágott a szigorú végrehajtás; kiirtván nem csak az inficiálnak talált 5 s ennek

körében levő 29 tő szőlőt, sőt a gyönyörű telep összes tőkeit; így hívén teljesen elfojtani a felsőbb rendelet végrehajtói a rémletes bajt. Ez indítványt már a legközelebbi tavaszon hangoztatta egyletünk szőlőszeti-borászati szakosztálya, azon ülésen, hol az Erdélyben termelendő szőlőfajok ügye állapított meg, s terjesztetett az illető ministerium magas színe elé! Hogy aztán vétetett-e oda fönn tudomásul, arról nincs tudomásunk.

A jelentés második fele igen is szomorú volt, minthogy abban városunk határa és belső kertjeink silány szőlő- és gyümölcstermése konstataáltatott; kiemelvén különösen Békást, Házsongárdot, Lombot, Tuzokmált, Brétfőt és Nádasterét, hol már két éve, hogy nem volt kedvező gyümölcstermés a téli molypille veszedelmes zöld hernyója pusztítása miatt, melynek ez évben a cserebogár is oly irtóztató módon igyekezett segídekezni. Nem kimélte meg azonban ez utóbbi más hegyeinket sem, előzőnölven a Szentgyörgyhegyi vonalat is, hol csaknem két egész hónapon keresztül dült s tette tönkre gyümölcs- és szőlőtermésbeli szép reményeinket. Csak belső kertjeink hoztak némi alma-körte termést, s no aztán pótlásul igen nagy mennyiségűt, különösen áldott besztercei szilvafáink.

Hangsúlyozni kívánta jelentést tevő, hogy a kik a Házsongárdban és Békásban (egyebütt meg se próbálták) alkalmazták a *Chematobia brumata* (téli molypille) elleni kenőcsös papirgyűrűket, mint pl. Hantz György könyvkötő, Burckhardt Ágoston nyomda-vezető, Sipos Gábor ügyvéd és Turcsányi Gyula evang. lelkes törhetlen kintartású ügytársaink, azoknak mégis csak maradt kostolóban (izlelőül) kevés gyümölcsök. S ha általánosságban elfogadták volna az illető hegyek tulajdonosai két év óta folyton ajánlatott „gyűrűnk“ alkalmazását — melynek sikeres voltát kézzel foghatóan mutatta ki Parádi tanár, Turcsányi Gyula és e sorok írója — s úgy a cserebogarak kora reggelenként való szedése hatóságilag rendeltetett volna el s tétellett volna kötelezővé egész általánosságban, s még dijak kintezésével is sarkaltatott volna különösen a szegényebb és ugynevezett napszámos osztály, nagyon meglehetett volna ritkítani e két hatalmas ellenségünket; de azt tartottuk — mint jó keresztények, hogy az Isten dolgába nem jó elegyedni! összedugott kézzel néztük, hogyan kopasz le mindennemű gyümölcsfát, meg a diót és cseresznyét is e két rém. S pedig még a cserebogárral szemben is megmutatta vagy két Szentgyörgyhegyi szőlős gazdánk, „mit tud a magyar“, szedvén és szedvén éjjel-nappal drága „tőkéik“-ről az özönlő hadat. Erre nézve is adogattunk egyszer-másszor hangot, de biz' a, mint rendszeren szokott, most is pusztában hangzott el.

Az a pár példa azonban, melyet fönnebb említünk, mégis gondolkozóba ejtette csendesebb vérű ügyfeleinket is, s most már alkalmazgatni kezdik a „gyűrűket“, hogy jövőre mégis megmenthessenek valamit abból a sok szép „házsongárdi“, „békási“ s más hegyekben teremni szokott téli arany parmén, batul, auanász, blenheimi Rte, pónyik, téli espe-



res, Józefina, nemes kolmár stb. stb.-féle specialisabbnál-speciálisabb gyümölcsgyűjtemények terméseiből.

Adja Isten, hogy úgy legyen! Ha pedig történetesen nem leend úgy, annak igen természetes okát abban keressék az illető üggyársak, hogy nem fejthettek gyümölcs-bimbókat azok a fák, melyek még június elején is úgy néztek ki, mint márcziusban, teljesen lelehelvén az említett zöldhernyó a levézetet s ezzel együtt minden elpusztítható üde-részt. De csak türelem és kitartás! megszokta ez hozni gyümölcsét.

Izlettettek ez ülésben egy szép és jó Charlomovszki alma példány Tauffer Ferencztől, Wangenheimi korai, Jeruzsálemi, Drap d'or Esperen arany szilvája, Damaskusi, Kirke és Viktoria szilvák elnöktől és a köztelekről; Hartviss sárga, Althán ringlója, Mayer királyszilvája, Jäckson tábornok és nagy zöldringlő jegyzőtől, Szenkowich Mártontól és a köztelekről. Mindenekfölött érdemes ezek közül a legutóbbi, a Mayer és Althán s ha úgy tetszik, a Viktoria. Végül Szenkowichtól teljesen érett Madelaine Angevine kiváló szőlő-speciálisítás.

A szeptember 3-diki ülés ismét a köztelken tartott, mely alkalommal a kiadandó ojtványok ára fölött váltatott élénk eszmecsere. Az érdekes és indokolt vita avval végződött, hogy az alma és körte ojtványok, két osztály szerint árusíttassanak, és pedig az első osztálybeliek 60, s a 2-od osztálybeli gyengébbek 30 krért; a csontárok: cseresznyék, meggyek, kajszinok (egyébféle a közelebbi két évi kiadásra nincs): egyáltalában 30 krért. E véleményezés következő nap az igazg. választmány elé terjesztetvén, a z által is helyben hagyatott; s így ez á r a k-szerint határozatott kiadni az ojtvány és ojtógaly névjegyzék a legközelebbi ősz- és tavaszi elárúsítás tekintetéből.

Zonda László egyleti kertész jelentette be, hogy ő a telek keleti szélén levő (eleven kerítés) közönséges szilvatermésből 15 frt 5 krt árult s azt titkárnak kézbesítette is. E szerint az eddigi bevétel gyümölcsből 75 frt 49 krra rug. S habár némelyek előtt csekélynek is tetszhetik, egyleti kezelésnél mi meg vagyunk ennyivel is elégedve.

Szentgyörgyi Lajos,  
szakosztályi jegyző.

(Vége köv.)

## EGYVELEG.

— Gazdatiszti állás. Egy közészerű hunyadmegeyi birtokba szükség lenne egy képzett, de szerényebb igényekkel bíró fiatal gazdára. Javadalmazása havonként 10 frt, szállás, fűtés, rendes koszt és mosás. Jelentkezőnek bővebb felvilágosítással szivessegből egyletünk titkári hivatala szolgál.

— A gyümölcsfák ültetése. A gyümölcsfák ültetésénél nagyon kell arra vigyázni, hogy a csemetét igen mélyre ne ültessük, s hogy a fa törzséből semmisse jusson a földbe; ott, a hol a törzs és gyökerek egymástól elválnak, a levegőnek is el kell válni a földtől. Sok évi megfigyelés szerint az oly gyümölcsfák, melyeket 4 centiméterrel mélyebben ültettek el, mint kellett volna, 15—20 év alatt kihalnak; a 6 cmtterrel mélyebbre ültetett fák 6—12 év alatt halnak ki; a 8 cmtterrel mélyebbre ültetett fák 3—4 év alatt, a 10 cmtterrel mélyebbre ültetett fák 1—2 év alatt s a 12 cmtterrel mélyebbre ültetett fák többnyire már az első évben halnak ki. Ehhez még az a baj járul, hogy a kelletténél mélyebbre ültetett fák sohasem teremnek gyümölcsöt. Azért inkább sekélyre, mint mélyre kell a gyümölcsfákat ültetni. (Gy. M.)

— Október havi meteorologiai észleletek. A kolozs-monostori állomás észleleteiből közöljük az október havi összevont adatokat, u. m. légnyomás (tengerszinre redukálva) középátlagá 762.9, legmagasabb október hó 31-én 772.1, legkisebb okt. hó 18-án 753.2 milliméter, középhőmérséklet C° 7.8, legmagasabb okt. hó 6-kán 18.2, legkisebb okt. hó 20-án — 2.0. A párányomás átlaga 5.9 milliméter, a légnedvesség százalékanak átlaga 74. A napontai 3-szori észlelésnél előfordult: szélszend 8-szor, szél 85-ször, ugyanis északi szél 2-szer, északkeleti szél 8-szor, keleti szél 28-szor, délkeleti szél 7-szer, déli szél 1-szer, délnyugoti szél 7-szer, nyugoti szél 21-szer és északnyugoti szél 11-szer. A csapadékos napokszáma tett 13-at, hó volt —, jég —, égháboru 1 napon, összesen 56.8 milliméter csapadék volt e hónapban, legtöbb 19-én, azaz 15.5 milliméter. —

## Üzleti szemle.

### Gabona-árak.

Minimum és maximum: Budapest nov. 8. | Bécs novemb. 8.

Buza . . . . .	7.50 — 8.40 frt	8.10 — 9.30 frt
Rozs . . . . .	6.95 — 7.20 frt	7.40 — 8.20 frt
Árpa, takarmány . . . . .	6.40 — 6.75 frt	7.25 — 8.50 frt
Árpa, szeszfőzésre . . . . .	6.90 — 7.30 frt	8.25 — 9.00 frt
Árpa, seres . . . . .	8.35 — 9.60 frt	8.25 — 10.25 frt
Zab . . . . .	6.20 — 6.60 frt	6.65 — 7.05 frt
Törökbuza . . . . .	6.65 — 6.75 frt	7.25 — 7.35 frt

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

## Hirdetések.

Kivánatra árlapok és költségvetések bérmentve küldetnek.

Üzlet nagyobbítás és vízművészeti kellékek tárlata.

Szerelő-műhely vízvezetékék kúták s berendezésére.

(3.) Tetemesen leszállított egyári árák mellett. (46—52.)

## PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Egy hectoliter							100 kilo		1 köb- meter	1 kilo marha- hús
h o l y e	napja	tiszta buza	elegy buza	rozs	árpa	zab	török- buza	széna	szal- ma	tüzifa		
<b>k r a j c z á r o k b a n</b>												
Balászfalva	október	30	450	400	400	—	200	300	320	—	300	40
Bánfi-Hunyad	november	4	700	550	550	—	300	600	—	—	250	44
Besztercze	november	4	618	425	410	—	310	600	520	240	300	36
Brassó	november	7	580	400	350	340	200	320	320	40	245	40
Csik-Szereda	október	29	700	550	400	350	225	500	220	70	200	32
Deés	november	4	720	540	620	540	340	450	680	280	320	40
Déva*	november	8	1005	835	785	—	350	790	220	120	300	40
Erzsébetváros	november	8	650	500	450	—	250	450	300	180	250	44
Fogaras	november	7	550	—	315	340	210	330	205	80	210	42
Gyula-Fehérvár	november	1	610	550	425	—	225	375	340	130	260	46
Gyergyó-Szent-Miklós	november	8	700	600	450	450	250	500	240	80	200	32
Hátszeg	november	3	510	480	520	400	350	420	120	6	250	36
Kézdi-Vásárhely	november	6	590	485	360	320	210	500	400	100	300	36
Kolozsvár	november	6	561	—	394	—	225	412	450	210	300	48
Maros-Vásárhely*	október	30	660	550	570	540	500	630	400	200	450	42
Medgyes	november	6	580	515	390	—	325	388	175	90	230	44
Nagy-Enyed	november	6	500	450	375	—	225	350	440	140	280	40
Nagy-Szeben	november	7	540	420	330	430	210	370	170	130	325	44—46
Nagy-Várad	november	4	536	418	370	316	234	392	320	150	380	48
Segesvár	november	6	620	450	370	—	230	480	150	120	230	40
Sepsi-Szent-György	november	10	560	520	350	300	200	450	220	110	150	36
Szamosujvár	november	3	525	400	390	—	290	470	240	75	240	40
Szász-Régen	november	6	525	388	417	—	207	462	330	260	230	40
Szász-Sebes	október	30	700	600	450	375	240	450	160	85	240	44
Szászváros	november	1	550	430	370	—	210	470	300	70	210	44
Székely-Udvarhely	november	4	700	600	450	—	200	500	225	180	280	40
Szilágy-Somlyó	november	6	488	406	374	—	195	438	250	150	350	44
Teke	november	3	550	500	450	350	200	400	240	30	1200	32
Torda	november	1	550	400	300	300	180	375	200	15	250	44

A \*-al jegyzett árak metormázsára vonatkoznak.

## Az „Erdélyi Gazda“ hirdetési díjtáblája.

Árszabály tér szerint		1   1—3   1—6   1—12   1—18   1—26   1—30   1—36   1—40   1—52																			
		széri hirdetésnél bélyeggel együtt																			
		frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr		
1 <sup>6</sup> / <sub>16</sub> oldal	teljes ára . . . . .	7	30	20	90	36	80	68	60	100	40	127	20	149	—	170	80	192	60	225	60
	25% elengedés . . . . .	5	55	15	90	28	05	52	35	76	65	97	20	114	—	130	80	147	60	173	10
8 <sup>16</sup> / <sub>16</sub> oldal	teljes ára . . . . .	4	30	10	90	19	80	36	60	53	40	67	20	79	—	90	80	102	60	120	60
	25% elengedés . . . . .	3	30	8	40	15	30	28	35	41	40	52	20	61	50	70	80	80	10	94	35
4 <sup>16</sup> / <sub>16</sub> oldal	teljes ára . . . . .	3	30	6	90	10	80	20	60	29	40	37	20	44	—	50	80	67	60	68	60
	25% elengedés . . . . .	2	55	5	40	8	55	16	35	23	40	29	70	35	25	40	80	46	35	55	35
2 <sup>16</sup> / <sub>16</sub> oldal	teljes ára . . . . .	2	30	3	90	6	80	12	60	17	40	22	20	27	—	30	80	35	60	42	60
	25% elengedés . . . . .	1	80	3	15	5	55	11	35	14	40	18	45	22	50	25	80	29	85	35	85
1 <sup>16</sup> / <sub>16</sub> oldal	teljes ára . . . . .	1	30	2	90	4	80	8	60	11	40	15	20	18	—	20	80	24	60	29	60
	25% elengedés . . . . .	1	05	2	40	4	05	7	35	9	90	13	20	15	75	10	30	21	60	26	10

Mellékletek 100 darabonként 1 forint 50 krajával számíthatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetszés szerint akárhányszor változtathatják.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetői 25% vagyis egy negyedrészt

engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.

Nyomatott Gámán János örökösseinél, közép-utcza Minorita-épület.